

Nº 19., 1924/25.

4—.

5. I. 1924.

COMEDIA

Josip Maričić igra naslovnu ulogu u novoj Dimovićevoj drami „Baš Čelik“, u Zagrebačkom Kazalištu.
— Atelier Mosinger, Zagreb. —

Јосип Маричић игра насловну улогу у но-
вој Димовићевој драми „Баш Челик“ у
Загребачком Казалишту.

Comoedia

излази сваког понедеоника. Главни уредник Никола Трајковић. Представник „Илустрације“ у редакцији Никола Б. Јовановић. Владисав Издавачко Удружење „Илустрација“ Београд, Космајска 22.

Премиера на београдској позорници

Смрт Мајке Југовића

После дугог очекивања, поновног одлагања, имали смо, најзад, 26. децембра п. г., репризу Војновићевог дивног драмског поема: „Смрт Мајке Југовића“ који није извођен још од пре рата и који је, услед тога, великим делу наше данашње публике био, готово, непознат. Тако је та реприза добила, стварно, значај једне премијере; тиме више што је комад дат у новој режији и новој подели улога. Режија отмена и велики стил, подела улога, у главноме, срећна или бар задовољавајућа. Редитељ, г. Исајловић задубио се са исто толико марљивости и проницљивости, колико и љубави у свој задатак и успео је да отелотвори Војновићеве визије на један веома жив, бојанин и ефикаан начин. Понеки критичари нису одобравали режију г. Исајловића, замеравајући јој — ако смо их тачно разумели — пре свега, претерани „реализам“, одсуство неке строжије, упропијавајуће, експресионистичке стилизације и, уопште, довољног наглашавања мистичне, тамне и свирепе трагике коју садржи, којом је сав напојен снаже комада. Замерке које би, са обзиром на општи правац и тежње модерне режиске уметности као и на косовски мотив, биле сасвим умесне, али које, у овом случају, ипак, не погађају, пошто нису имале довољно у виду — а то је, мислим, неопходно при оцени једне режије — особни карактер и суштину представљеног дела и његовог песника. Песнички темперамент Ива Војновића подједнако је противан и оној трансценденталној тврдости експресионизма (толико германског!) и онем тмуром, самртно суморном схваташу косовске легенде које, изгледа, да је завладало код нас. Војновић, примирац, напојен јадранским сунцем и јадранском — латинском — културом, ведар, сентименталан, католички мистичан, правичан, помирљив, доброудан, чулан, љубитељ боја, раскоши и светлих, помпезних гајућа — Војновић је и ону нашу страховито тужну и свирепу жалопојку о „Мајци тврда срца“, уздигао у ту своју ведру и човечанскију атмосферу, учинивши је, иако никако, мање спрсном, али, свакако, мање балканском да би могла да се расцвета у једну болину, али светлу — при крају чак (у пркос конкретној катастрофи) сасвим триумфалну — мистерију националног откупљења и спаса. Песник није могао да види у косовској трагедији само голи и крвави историјски факт једне националне катализме, већ ју је схватио, симболички и пророчански, као једно виштим силама предодређено искушење или жртву, из које је (па макар и тек после пет грозних столећа), са метафизичком нужношћу, неумитношћу, има-

ла да се роди једна будућа слава и узвишење. И таквом његовом концепцијом условљена је цела интонација, структура и ток његове драме: она је, по свом најдубљем смислу, оптимистичка, у њој све стреми ка оном великом будућем, радосном закључку који, са тајанственим обећањем, баща своје златне одблесе још и на најдрље призоре и догађаје садашњости. И то привиђање, оглашавање оне светле, спасоносне будућности појачава, у чудном контрасту са стварно, трагичним развојем слике, од чина до чина, у сталном крещенду да би на крају, у трећем чину дошло до своје кулминације, до победилачке известности и апотезе. Јер тај последњи чин, дубље посматрано, не доноси катастрофу, већ најозаренију апотезу: народ, сељаци као да нису ни осетили пропаст царства, пастир, који, свирајући у фрулу, шета по Косову, не види лешеве и крв, већ само златно жито и златно сунце, а трагична поворка птибаног робља које одводе Турци испчезава брзо у том житу и у том сунцу; и Косовска девојка и гуслар већ стварају, у свјетој екстази, чудотворну, животворну легенду, а баба је успела да сакрије и спасе унуче, дечака који би се већ сада латио мача, али који ће, још дуго, дуго, имати „да оре и да зоба“ док поново гране велики дан мача, одмазде и славе. И долази, најзад, велики финале: беатификација Цара Лазара кога народ, у мистичком усхићењу, проглашава за светитеља, бацајући цвећа пред њега, пред његову одрубљену али крунисану, од круне нерадгројну главу коју ојачена, али несломљена Царица, под скерлетним балдахином, опкољена свештенством, јунацима и целим народом, триумфално носи у Раваницу... и Мајка прима из одсечене руке свога Дамњана обећани крсташ и умире — и њена смрт је апoteоза, пошто је „Завет испуњен“, пошто је тим чином откупљена Будућност.

Г. Исајловић тежио је да изрази тај патхос, тај штимунг комада и дај је, уздржавајући се упропијавајуће експресионистичке стилизације и тешких, тамних тонова, једну живописну и раскошну режију, пуну живота, боја и светла — у прва два чина руј вечера, сјај звезда и свитаца и зору, у трећем златну славу јунског сунца — богате и живе групе и поворке, логичне јасноће у гестовима исто као и у дикцији. Једн зрело смисљена и са рутином спроведена режија која је савесно водила рачуна и неуморно следовала сваким мигу песника — што је најбоље што се о једној режији може рећи. Много је подупирао г. Исајловића сценограф г. Загородњук чији су декори — парочити — онај из трећег чина — изненадили својим отменим стилом и лепотом. Ист тако успели, складни и колористички фини и kostimi по нацртима г. Жедринског.

Глумци су, у главноме, били добри. Г-ђа Марковац, у улози Мајке, дејствовала је, пре свега, својом кристално чистом, класичном дикцијом коју вала, увек поново, похвалити. Драмски и осећајно, пружила је нарочито у прва два чина, можда, мање ипак прва, позаборављен: Мајка Југовића: пок. Емилија Поповићева, али се у последњем чину, ипак, доинула до акцената који су дубоко потре-

Josip Rijavec, najbolji Jugoslavenski tenor, Josip Rijavec, најбољи Југословенски тенор, ускоро ће дати свој концерт у Београду.

Žnameniti ruski bas Šaljapin sa svojom najmlađom kćerkom fotografiran je nedavno u Parizu specijalno za „Comoediu“. Snimka je jednog prijatelja našeg lista.

Славни руски бас Шалјапин са својом најмлађом ћерком снимљен је недавно у Паризу специјално за „Comoediu“. Снимак је једног пријатеља нашег листа.

сли цељу публику и изазвали искрене аплаузе. Анђелија г-ђе Десе Дугалић, лепа усрдна и љупка, уосталом, убедљивија у мирнијим и сањаљачким (почетак 2. чина) но у страсним драмским призорима (крај истог чина.). Г-ђа Првенић дала је једну привлачну и сигурним потезима нацртану Косовску девојку која би са нешто више визионарског полета и нешто мање немира у кретању и шаренила и фолклора у костиму била савршена. Остале dame (у улогама снаха) биле су на свом месту, пристојно диференциране и гестом и дикцијом. Г. В. Јовановић држао се добро у доста безбојној, пасивној улози Дамњана. Лепа, звучна и тоpla дикција г. Плаовића привукла је симпатичну пажњу и на једну споредну фигуру. Приличи споменути овде и име г-ђе Лиле Јовановић, која је у немој улози Царице Милице дала једну фигуру од јединствене патетичке изразитости и лепоте, једну живу слику или кип пун драмске динамике.

Реприза „Мајке Југовића“ значи један леп успех редитеља, г. Исајловића као и представљача и један солидан добитак за наш још увек тако сиромашан национални репертоар.

Тодор Манојловић.

Наш уметнички живот

Београдска Опера и г. Ријавец

У скорој ћемо будућности имати неколико лепих гостовања и један велики уметнички концерат г. Јосипа Ријавца бив. првог тенора Београдске Опere. Његов скори долазак, који ће бити тако искрено примљен и поздрављен од свих оних, који су уживали у његовој уметности, приморава нас, да и преко „Сотоеди-е“ опоменемо и скренемо пажњу нашој оперској Управи на поправљање своје већ показане необазривости, када га је прошле године, на један тако несимпатичан начин одстранила.

Протестовало се често преко јавности, због тога непромишљеног геста оперске Управе. Да ли су пак ти протести утицали на управу или не, непознато нам је. Знамо само толико, да је г. Ријавец и данас неангажован, и да као гост пева у Загребачкој Опери, а да наш директор г. Христић и даље не предузима ништа, да га опет врати стално у нашу средину.

Грешке такође има и до наших, иначе вредних капелника, који такође ништа не предузимају за његов повратак у Београд, и ако им је г. Ријавец тако потребан. У осталом, да и они због тога имају велике тешкоће, без сумње је једна посве сигурна и очигледна ствар. Довољно је погледати само недељни репертоар и његову поделу улога, па да најђемо на право разочарење.

Са странцима је међутим, поступано на сасвим други начин. Њима се све чини и излази увек на сусрет, и указује нека претерана пажња, што без сумње тангира и осетљивост наших уметника, те тако међу њима ствара велико непријатељство.

И збиља због тога данас у нашој Опери, између наших певача и Руса није више искreno пријатељство, које је баш требало

неговати. Као да је Управи Опere, било потребно оно старо начело „Завади па владај!“ ради лакшег управљања односима чланова.

У осталом, изгледа нам, да се уметност наших тако одличних уметника омаловажава и потценује, и поред свих толиких заслуга и успеха истих у иностранству. То је и са г. Ријавцем, нашим најбољим, најзаслужнијим и најпопуларнијим певачем. Њега је наша Управа тако лако жртвовала. А бацити у засенак и заборавност све Ријавчеве лепе и велике успехе, слушајући и даље ове, којих смо толико сити и наслушани, за нас је тешко и неподношљиво.

За неколико последњих сезона наша Опера, у место да прикупи што већи број домаћих певача, учинила да се удаље више наших снага од којих је Ријавец првокласна вредност, неоспорно. Овај ће гест бити, а и већ је фаталан — по нашу Опру. А жртвовати оперу због систематске необазривости извесне Управе, да ли је потребно?

Ми поштујемо г. Христића, директора београдске Опere, јер он је и пријатељ и сарадник наше „Comoedie“, али се никако не слажемо у овом важном „тенорском“ питању наше Опere. Г. Ријавец треба и мора бити члан Београдске Опere, јер се бољи од њега не може наћи ни међу руским снагама које су у нашој земљи ни међу осталим домаћим тенорима. У томе се не вреди више варати.

Г. Ријавец ускоро долази у Београд са намером да гостује у Опери. Можда му се неће дати ни могућност да се појави на позорници Београдске Опere; у том случају он ће дати концерат у некој приватној сали. Ово последње било би фатално по управу Београдске Опere, јер и публика узима по неки пут реч.

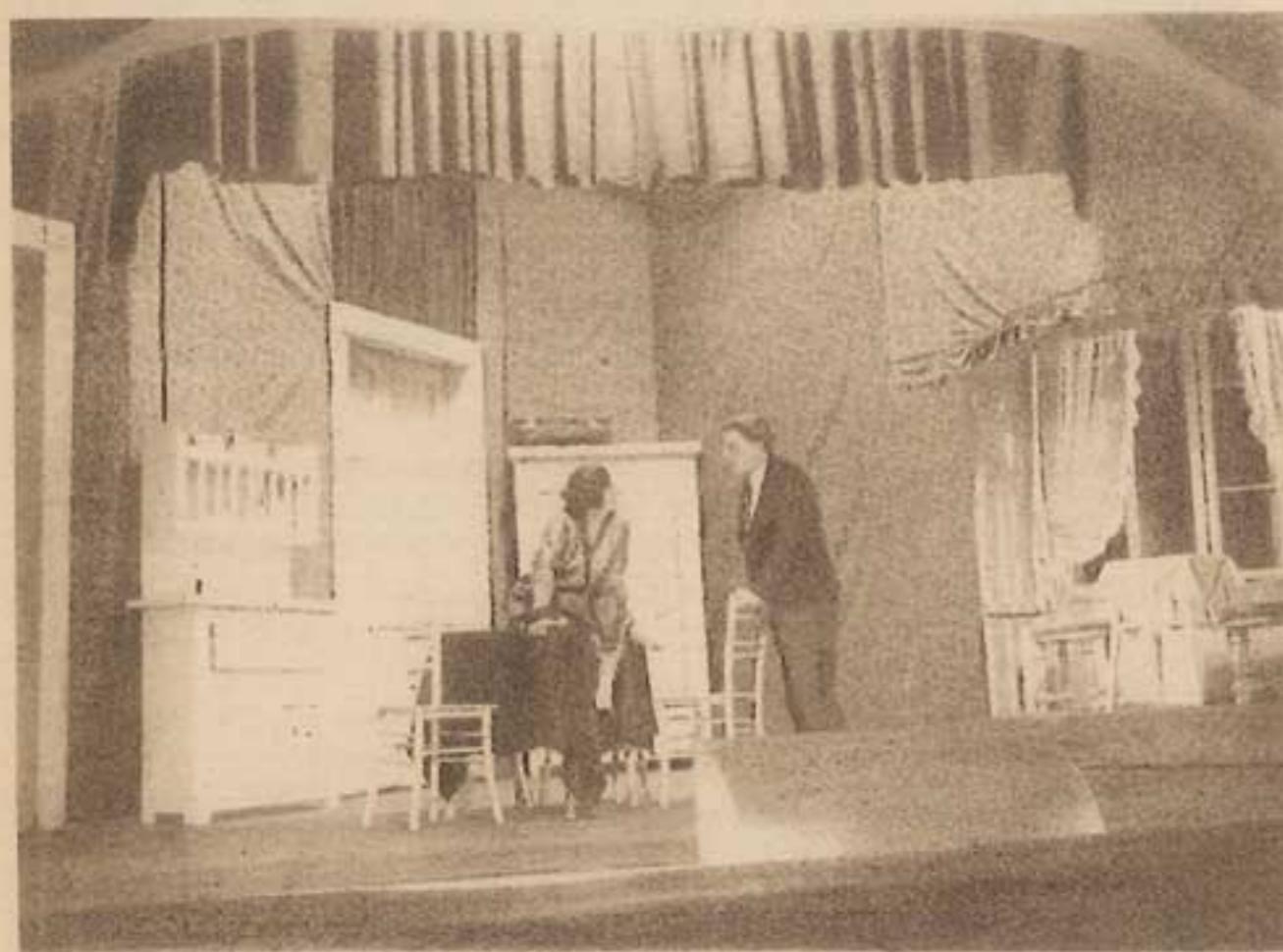
Али обазриви г. Христић, надамо се, неће дозволити да до овога дође. Чак надамо се да ће скори долазак г. Ријавца мочи послужити као разлог да се он понова ангажује у београдској Опери.

Ово последње биће спасоносно за Београдску Опру, у којој већ одавно и необавештена публика примећује да није све у реду.

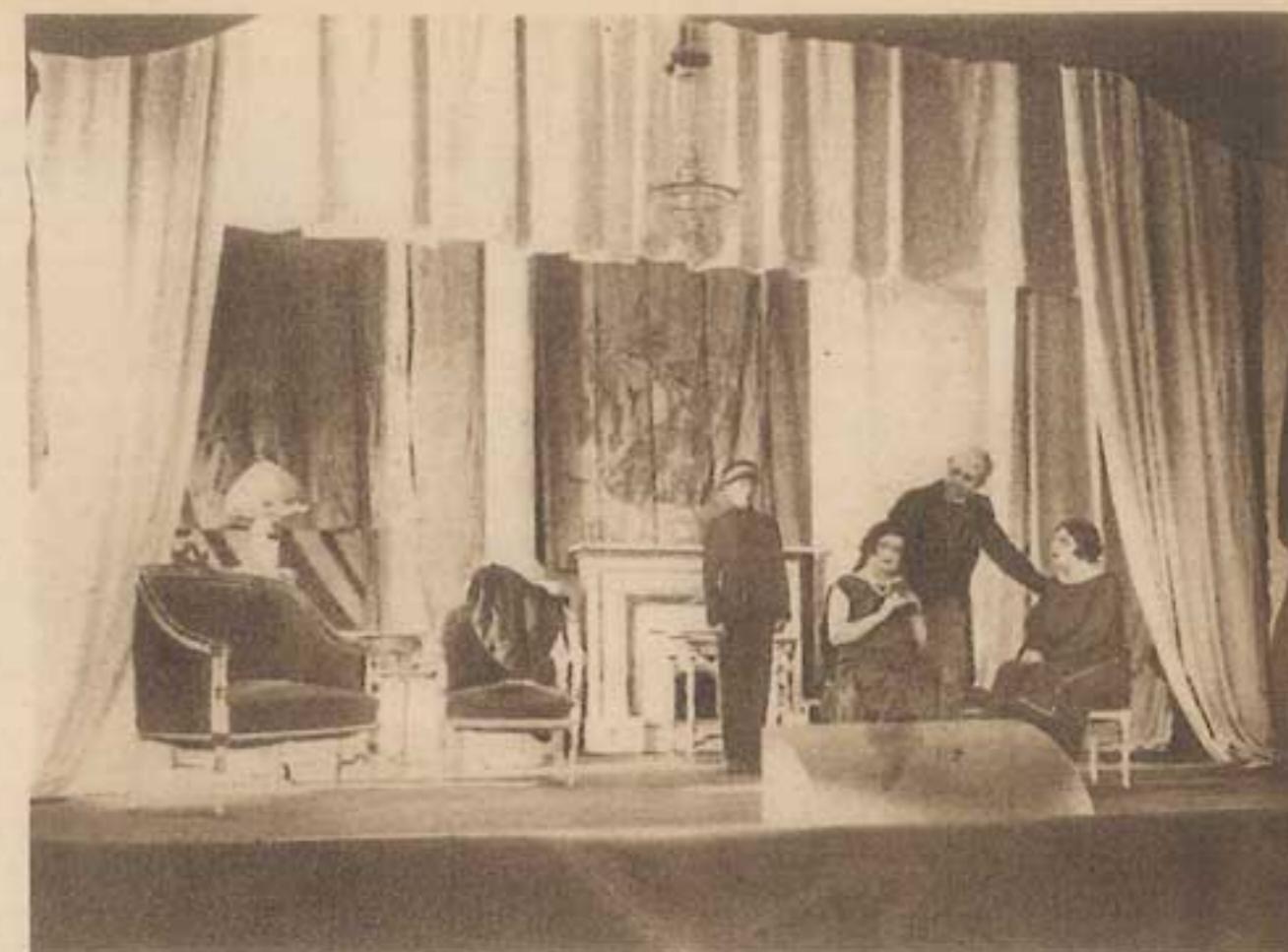
Умро је најстарији словеначки композитор Виктор Парма.

У мариборској болници умро је 25. децембра Виктор Парма, један од најпознатијих словеначких композитора. Боловао је дуже времена, али на своју болест није марио и до пре кратког времена видео се стари Парма у мирним мариборским улицама.

Парма је био оснивач словеначке опере и оперете и његово ће дело остати вазда на часном месту у историји југословенске музике, а неке његове композиције остаће вечно на репертоару наших позоришта и концерата. Дела су његова донекле огледало

„Škola za cocotte“ u Zagrebu: dvije scene „Школа за кокоте“ у Загребу: две сцена из prvoga čina.
— Foto Hartl, Zagreb. —

„Škola za cocotte“ u Zagrebu: 1. Ščena „Школа за кокоте“ у Загребу: 1. Сцена из Iz II. čina; — 2. Scena iz III. čina. II. чина; — 2. Сцена из III. чина.
— Foto Hartl, Zagreb. —

његова темперамента, који је мешавина крви талијанске (по оцу). Волео је талијанскую музику, нарочито Вердија, али како је студирао музику у Немачкој, стајао је под утицајем немачке музике, што се нарочито опажа у његовој најбољој опери »Златорог« у којој је усвојио многа Вагнерова начела.

Родио се 20 фебруара 1858 године учио је школу у Трсту, Задру, Новом Месту и Триденту где је и свирао у позоришном оркестру. У Бечу је студирао права и затим био полицијски чиновник. За време рата био је затворен због свог националног рада, а 1915 за казну пензионисан, и он се пресели у Беч где се искључиво баци на музику. По ослобођењу враћа се у отаџбину, и 3. маја 1923. прославља 40 година рада на музичи и 65 година од рођења. Љубљанска Опера била му је врло драга и он је у њој радио врло много на положају помоћника оперског управника г. Митровића. Још у децембру ове године сам је спремио и дириговао свој »Аполонов храм«.

Парма је био врло плодан композитор. Осим мањих ствари, песама »Славносне корачнице« (1883) и пригодних песама, компоновао је опере: »Техарски племићи« (1894), »Урх гроф Цељски«, »Ксенија« (1896), »Стара песма« (1897) и »Златорог« (1919), и оперете »Царичине амазонке« (1902), »Нећак« (1906), »Венерин храм« (1908) и »Заручник« (1917).

Многе његове опере и оперете игране су, сем на нариборској и љубљанској позорници, још и у загребачкој Опери, и то увек са пристојним успехом.

Мале вести

„Р. У. Р. у Сплиту“

У прошли уторак дата је у сплитском Народ. Позоришту, позната драма „Р. У. Р.“ од Карела Чапека, модерног чешког драматичара.

„Р. У. Р.“ даван је пре две године у Београдском Позоришту, али због рђаве режије није имао успеха. Од то доба до данас, исти комад учинио је читав пут око света, и у Њујорку и Паризу игран са нарочитим успехом.

Беговићев „Свадбени леј“ у Осеку

У осечком Народ. Казалишту спрема се и даће се ускоро Беговићева позната драма „Свадбени лет“, која је претпрошле године играна са успехом у Загребу, а прошле године у Сплиту.

Дело режира гђа Вуксан-Барловић.

Загребачко Казалиште и Талијана

Познати позоришни часопис „Comoedia“, који излази у Милану, донео је у последњем броју чланак о раду загребачког казалишта из пера г. Милана Беговића, познатог драматичара и позоришног човека у Загребу. Чланку су придодате и слике са

позорнице казалишта комада „Шест лица траже писца“ од Л. Пирандела. Налази се и фотографија г. Гавеле.

Из чланска дознајемо да ће загребачко казалиште дати у току ове сезоне још и ове талијанске комаде: „Il fisre sotto gli occhi“ од Фауста Марија Мартини, „Arcidica“ од Боргеза и дра комада од Никодемија.

Г. Нушић посјао управник позоришта у Сарајеву

После низа јубилеја по целој Краљевини, г. Бранислав Нушић, књижевник и бивши управник позоришта у Београду, Новом Саду и Скопљу, постављен је сада за управника позоришта у Сарајеву. Досадањи управник проф. г. Ђукић, постављен је у Земаљском Музеју у Сарајеву.

Наша Comoedia у Архангелску

Недавно је наша редакција добила једно писмо из Архангелска (Совјетска Русија), у коме нас један наш сународник шумарски инжењер г. Драгомир Бошњаковић, дугогодишњи грађанин Архангелска, моли да писмо доставимо његовој рођаци г-џи Милеви Бошњаковићевој, чланици Београдског Нар. Позоришта.

Г. Бошњаковић је већ давно из Србије, преко двадесет година, и није знао да ли још има кога живог од његове некада многобројне породице. Али недавно, добије он из Лењинграда (Петрограда) једног свог пријатеља, Србина такође, неколико бројева Comoedie, и у једном нађе име и слику где Бошњаковићеве. То му даде наде да ће преко ње понова доћи у везу са својом породицом и напише нашој редакцији писмо.

Г-џа Бошњаковићева прочитавши његово писмо, познала је у њему једног свогдалеког рођака и одговорила му.

Без обзира што је ово најбољи доказ колико је наш лист распрострањен Comoedii је пријатно што је учинила неочекивану услугу једном нашем сународнику који силом прилика живи далеко од отаџбине.

Београдска хроника

Једна интересантна и заслужна прослава

Месни Одбор Удружења Глумаца у Београду, из пажње према своме члану и благајнику, осниваоцу фонда за подизање Глумачког Дома и двадесетпетогодишњег шаптача Народног Позоришта г. Драгомира Остојића, умolio је Управу Народног Позоришта да му допусти, да почетком марта месеца прослави рад г. Остојића, који је везан за историју београдског Народног Позоришта. Ово је први случај код нас да један шаптач доживи толико година рада у позоришту, особито кад се има на у-

Dve uspjele kreacije Zore Zlatković, članice beogradske Drame:
1. Fredericksa — „Otmica Sabinjanaka“; 2. Profesorka — „Glavna
stvar“.

Две успешне креације Зоре Златковић, чланице београдске Драме:
1) Фредерика — „Отмица Сабинјанака“; 2) Професорка —
„Главна ствар“.

Boža Nikolić jedan od istaknutih mlađih pravaca beogradske Drame, u svojoj uspješnoj ulozi barona u komadu „Pariska sirotinja“.

Боја Николић, један од истакнутих млађих првака београдске Драме, у својој успеој улози барона у комаду „Париска сиротиња“

му колика је дужност једног шаптача тешка, а нарочито пре петнаест и више година, када су се нови комади избацивали по четири и шест месечно.

Па ипак, приликом прославе педесетгодишњице Народног Позоришта, г. Остојић није одликован, и ако су одликоване особе, које немају никакве везе са Позориштем.

Приликом прославе играће се чувени позоришни комад „Кин“ у насловној улози г. Милутиновића и целокупног осталог драмског и оперског персонала.

Сви су изгледи да ће ова прослава успети, јер је стари београђанин и резервни официр г. Остојић (познат нарочито под именом „Суља“) јако омиљен у врло широким круговима позоришне публике и београдског грађанства.

ДИЛЕТАНТИ

Позоришно вече »Макс Нордау«

Просветни клуб „Макс Нордау“ под заштитом црквено-школске Јеврејске Општине у Београду, приредио је своје треће позоришно вече у Манежу, са представом „Јефтај“ од Сабетаја Цаена, познатог писца међу нашим сународницима, Јеврејима, иначе рабинера у Битољу. Г. Цаен је познат и у нас и на страни. Он је писац већ неких петнаест драмских дела, која су давана до сада и у Шпанији, Калиру и Солуну.

„Јефтај“ је писан по једној библијској легенди, из времена Судија. Јефтај је јеврејски национални херој који да би извршио свој завет Богу пре победе над непријатељем, приноси своју јединицу на жртву. Г. Цаен је обрадио овај комад у класичном стилу, у коме није избегнут патос, а понекад ни декламација. Али драмска композиција, и техника уопште, није слаба, и дело има несумњивих ефеката.

Играли су дилетанти. Само је г-џа Бошњаковићева, члан београд. позоришта, гостovala. Сви су савесно играли, и треба истаћи труд г. Гинића, који је режирао комад и чија је позната редитељска рутина успела да истакне више рељефних места, да да лепих група и убедљивих фигура. Истакао се нарочито г. М. Б. Нисим у насловној улози, затим треба похвалити симпатичну г-џу Ешкенази, и г. г. Алмузлина и Хазановића као и све остале који су учествовали у игри.

На крају представе, публика је изазвала писца г. Цаена, који је добио на поклон скупоцен пехар.

ШТО НЕ ЗНАШ ПИТАЈ Универзални Информациони Биро :-: „Аргус“
Кнез Михаилова ул. 35. Тел. 6-25. БЕОГРАД. (Пасаж Академије Наука)

Новосадско Народно Позориште

Критика и публика

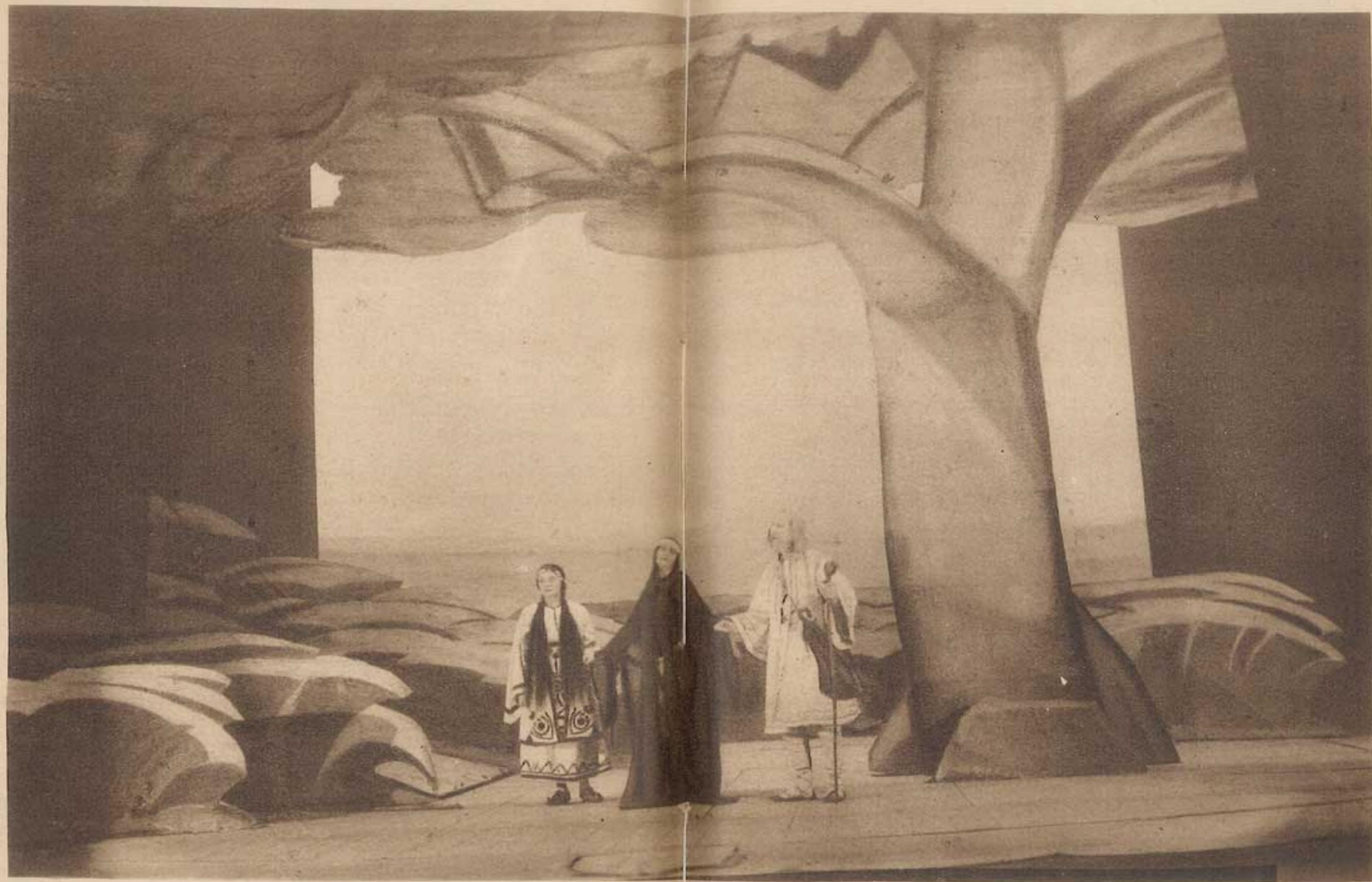
„Comoedia“ је прва потпуно схватила своју дужност, па је посветила нарочиту пажњу свима провинцијским позориштима, а нарочито новосадском, што је несумњиво много допринело развоју позоришта. Нови Сад је све до рата имао своју сталну позоришну публику, створену шесдесетогодишњим успешним радом и покртвовањем појединача, па је тада уз добре глумачке силе и финансијску помоћ било врло лако избеги све кризе. На жалост, то се све, као и многе друге добре ствари изгубило после рата. Да би криза била потпуна, после рата управници су се као по неком правилу мењали сваке године, од којих је добар део био неспособан, а ниједан није имао потребних кредита. Тако прошле сезоне је почeo интензиван разд, и ма да са много финансијских потешкоћа, почело се на стварању модерног репертоара ангажовању нових снага. Заслуга у првом реду има се приписати г. Др. Брани Војновићу, коме сада свесрдно помажу у дрми гг. Веснић и Верешчагин, а у опери и оперети г. Маријашец, Крањчевић, Селински и Коликов. Међутим, посета позоришта је још увек минимална, чему је у главном крича неспособна, необјективна и тенденциозна критика, коју лансирају извесни људи, који у својој ограничености не трпе људе са идејама и енергијом. То иде тако далеко, да се људи на улицама, у кафанама, у кућама одвраћају од тога да посећују позориште. Морам признати, да је донекле крича и инерција публике, а нарочито омладине, тако да је на представи права реткост, да се види неки млађи човек, изузев нешто љака. Две фаталне српскоатинске истине. У пркос тог. рад се у позоришту пуном паром настазља. Г. Војновић спрема „Сирдана де Бержерак“, г. Веснић „Лето“ од Шраменка, „Потеру“ и „Флорентински шешир“, г. Верешчагин „Грађанина племића“, гђа Лескова „Лаж“ од Виниченка. У опери спрема г. Маријашец „Боем“, а у оперети г. Крањчевић „Фраскиту“. Последњим гостовањем у Београду, новосадско Нар. Позориште је доказало, да озбиљно ради и напредује, па ни коначни успех неће изостати.

С. Зубац.

Позориште на Хаитима

Хаити је познато велико острво у Тихом Океану. Главна варош Порт-о-Пренс, има сто педесет хиљада становника, а цело острво око два и по милиона, дакле као предратна Србија.

Култура је овде искључиво под утицајем Француске. Говор Молиера и Анатола Франса главни је европски језик. А и сама француска колонија на овом острву је многобројна, и она чита много и ако су природа и креолке божански лепе. Тако и позо-

„Смрт Мајке Југовића“ на београдској позорници. III пјеванје: Косовка Дјевојка (Ризнић),
Мајка Југовића (Врбанићка) и Гуслар (Антонијевићка).

Фото „Вену“ — Београд.

„Смрт Мајке Југовића“ на београдској позорници. III певање: Косовка Девојка (Ризнићка),
Мајка Југовића (Врбанићка) и Гуслар (Антонијевић).

риште постоји већ више деценија. Познато је да је и сам Гоген, чувени француски модерни сликар, бавећи се на овом острву ради декор за њихова позоришта.

Али прва трупа која долази на ово острво јесте још из доба 1766 године. Она даје Молиерове комедије, чак и комаде Жан Жак Русоа и Дидера. И како гнали кажу „комедија је у Порт-о-Преису зарадила три стотине четрдесет хиљада ливара“, што је без сумње за оно време огроман приход.

Од 1804 године Хаити су независна држава. А Порт-о-Преис добија више нових позоришта — сада се дају водвиљи, драме, трагедије, па чак и мелодраме младих и интелигентних креола са Хаитија који су студирали у Паризу и надахнули се европском културом. Али биланс продукције позоришних комада од 1800 године до наших дана, био би брзо исцрпљен: дванаестина имена писаца, педесетима комада. Најчешће историјске или патријотске драме, комедије сатиричне или обичаја.

Прво важније име драмског писца јесте Масијона Коаку; написао је десетину комада. После њега долази Исајарден Стари, негује историјску драму, и написао је на дивном хантском језику једну драму у част тристогодишњице Молиера која је пре две године прослављена на Хаитима са онолико исто почасти и помпе као и у Паризу. Неке његове комедије пуниле су „кућу“, да би му могли завидети и најпопуларнији париски писци.

На Хаитима постоје три утицаја, први је америчански (јер острво Хаити није далеко од копна Северне Америке), затим африкански (јер већина становништва доведена је овде у шеснаестом и седамнаестом веку од Шпањолаца из Сенегала и Гујане), најзад утицај француски, који је врло велики нарочито од ослођења овог острва од Шпаније и подпадања у зависност француске културе и економије.

И ова три утицаја се ломе и боре сада у свем јавном животу овог острва, па нарочито у драмској литератури. Али ту су дивне креолке, најмистичније жене, затим најлепше воће и најфантастичније цвеће на свету — да очарају људске душе и одбијају их од непотребних борби...

Занимљиве ситнице.

Позориште за глуве.

Међу најновије установе америчких позоришта спомиње се ово: Нека су приватна позоришта резервисала читав ред за себија фотеља искључиво за глуве људе.

Свака фотеља има свој апарат, који се зове акустикон, и који је по спољашњем изгледу сличан телефонској слушалици. Тај мали и спретни апарат у вези је са позорницом. Тај апарат може све звукове појачати тако, да и најтврђе ухо може чути изговорену им певану реч.

Што је карактеристичније за Америку, то је да је тај ред фотеља увек пун, што значи да у Америци има дosta глувих људи, а и да су они љубитељи позоришта.

Godišnjica otvorenja kazališta u Tuškancu

Na drugi dan Božića, 26. decembra, navršila se godina dana, што је Zagreb dobio, iako privremeno, своје друго казалиште.

Tom prilikom iznijet ћemo nekoliko statističkih podataka да се види, шта се је за то vrijeme у томе казалишту, као подруžnici zgrade na Wilsonovom trgu, radilo.

Za то vrijeme од једне године било је у Kazalištu u Tuškancu ukupno 185 predstava. (Na Wilsonovom trgu било је у исто vrijeme 360 predstava, dakle се у Tuškancu igralo poprečno svaki други дан). Od tih 185 predstava било је отприлике полова dramskih, a polovica operetnih.

Dramskih premijera било је ukupno 10, i to:

Nušić: Sumnjivo lice.

Verneuil: Bračni ugovor.

Jager-Schmidt: Charly.

Louis-Frondaie: Žena i njena igračka.

Machiavelli: Mandragola.

Wedekind: Proljeće se budi.

Flers-Croisset: Prava Parižanka.

Mangham: Krug.

Maughan: Krug.

Aš: Bog osvete.

Armand—Gerbido: Škola za cocotte.

Operetnih premijera било је ukupno 4, i to:

Prejac: Noćni lovac.

Fall: Madame Pompadour.

Kalman: Bajadera.

Gilbert: Mikado (Nanovo uvježbano).

Umjetničko vodstvo било је у рукама g. direktora Ive Raića, a kod izvedba sudjelovao je gotovo čitavi ensemble Narodnog Kazališta.

Ovim kazalištem била су omogućena mnoga gostovanja, као на пр. Labanovog plesnog teatra, Glumačke Škole, Soirées libres članova beogradskog pozorišta, osječke operete, skauta i t. d.

Broj од 185 predstava bezuvjetno је impozantan, а neosporivo dokazuје, како је ensemble zagrebačkog kazališta bio у stanju да gotovo podvostruči своје kreativne sposobnosti i mogućnosti rada.

Dogradnja i početak rada u Frankopanskom teatru, који — како се чини — ipak sviće negdje u daljinama, имаће velike indirektne користи од Tuškanca, jer се је у njemu stekla praksa i mnoga искуства, како се може паралелно радити на dvije, a i na tri strane.

Dogradnja Frankopanskog teatra не ће medjutim značiti konačni i bezuvjetni prekid sa Tuškancem, за којега ће се naći nove forme njegovog raison d'être-a.

Dubravko Dujšin alternirao je kao Damjan u „Božjem čovjeku“ od Milena Begovića, u zagrebačkom kazalištu (ovdje u „Blagovestima“).

— Atelier R. Mosinger, Zagreb.

Zagrebačko Kazalište: Alfred Grünhut kao Reb Elie u Šalom Ašerom „Bogu Osvete“. — Macka g. Ruzičke. — Atelier Tonka, Zagreb (Trg L. 16). —

Zagrebačko Kazalište: Alfred Grünhut kao Reb Elie u Šalom Ašerom „Bogu Osvete“. — Macka g. Ruzičke. — Atelier Tonka, Zagreb (Trg L. 16). —

Glumac

Glumačka umjetnost je umjetnost „ljudskog“ izražavanja, kao što je slikarstvo umjetnost izražavanja u boji, muzika u zvuku, kiparstvo u obliku, pjesništvo u riječi. Umjetnosti su dakle u bitnosti isto, samo su sredstva različita. Ovdje je sredstvo „čovjek“, kao što je ondje „boja“, „zvuk“, „masa“ i „rijec“. Prema tome je glumačka umjetnost vrhunac izražavanja, jer u svakoj je umjetnosti želja za „ljudskim“ izražavanjem. Glumac—umjetnik raspolaže kao čovjek već u sebi i po sebi sa sredstvima izražavanja preko sviju mogućnosti; sve ostale umjetnosti su mu podredjene. Zato se može glumačka umjetnost s pravom ukratko nazvati „umjetnost izražavanja“.

Svakidašnji otrcani i nejasni naziv, koji danas vlada na većini pozornica, nije ništa drugo nego diletantizam i siromaštvo.

Pjesnik može stvarati samo stanovite životne odnose u vremenu, a režiser u prostoru. Tek glumac stvara sam život u ovim odnosima.

Glumac ne smije djelovati samo u scenskom liku; scenski lik mora djelovati i u njemu.

Glumac ima istu samostalnost i odgovornost, kao pojedini muzičar u orkestru.

Glumac mora na pozornici „prikazivati“, on se ne smije „zanositi“ niti se „predavati“.

Umjetnik-prikazivač smije imati u svijesti svakog momenta samo odgovarajući momenat svoje role, a nikada čitavu rolu. MARGARETA U VRTU NE SMIJE JOŠ NIŠTA ZNATI O MARGARETI U TAMNICI.

Koji je odnos između glumca kao umjetniku i kao stvaraoca prema pjesniku? — On ima neposrednu ovisnost samo o režiseru, utjelovitelju scensko-umjetničkih sredstava, kojima i sam pripada, — o utjelovitelju riječi, pjesniku, on je ovisan samo posredno kroz režisera.

Sloboda se i u umjetnosti pokazuje samo u ovisnosti i disciplini. Glumac-umjetnik ima mogućnost, da odabire i optičke i akustičke forme u isto vrijeme. Duhovna „logična“ forma ne pripada njemu, ona pripada pjesniku; glumac je može samo reproducirati, a ne producirati. Glumac se dakle u svojoj produkciji ne povadja za duhovnom mogućnošću shvaćanja, on se povadja za osjećajnom mogućnošću opažanja u svojoj umjetnosti. On utjelovljuje i stvara samo u optičkoj i akustičkoj formi; može samo u njoj utjelovljavati, ako hoće da stvara.

Zadaća: formirati karakteristične zvukove, do danas gotovo još i nije provedena kao princip prikazivanja. A ipak ona obuhvaća glavni sastavni dio glumačke umjetnosti i u najkraće vrijeme će biti sposobna, da stvari novi stil glumačkoga govora, koji će imati unutrašnji život.

Pjesnik potiče režisera na stvaranje, on mu daje prilike i sredstva (kao priroda slikaru) — ali on ne stvara „na licu mesta“. Rola,

Претплатите се од 1 јануара 1925 на

СРПСКИ КЊИЖЕВНИ ГЛАСНИК

Уредник: СВЕТИСЛАВ ПЕТРОВИЋ. — Излази двапут месечно. Годишња претплата 180 динара; полугодишња 90 динара; тромесечна 45 динара. Претплату треба плати: Администрацији Српског Књижевног Гласника, Београд, Скадарска улица број 9.

коју glumac treba da igra, je isto tako već stvorena kao i čitavo djelo, za to ne može biti umjetnička zadaća režisera ili glumca, da ju stvara. Ostvarenje pjesničkog djela scenskim sredstvima još nije tu: njega ostvaruje režiser, a i oživotvorenje toga ostvarenja još nije tu: njega stvara glumac.. On stvara „život“. Pjesnik nam je o životu samo govorio, režiser ga je organizirao i fiksirao u prostoru. Tek glumac nam ga daje.

Igrati bez ikakvog obaziranja na ikakve saveznosti, — predavajući se potpuno momentu, — to znači igrati kao veliki umjetnik i kao — dijete!

William Waaler.

Novi smjerovi u Evropskoj filmskoj umjetnosti

Centar filmskog života u Evropi, Berlin, sprema se za jednu došao još nikad ne izvedenu priredbu: to je filmska izložba u proljeću 1925. Prvotno je ta izložba trebala biti u samu jesen ove godine, ali radi tehničkih poteškoća odgodjena je na proljeće. Fraza „tehničke poteškoće“ ovde nije samo fraza, već sadržaya pravi razlog odgode. Jer ova si izložba postavila zadaću, da prikaže stvaranje umjetničkog filmskog djela iz prvih njegovih početaka. Izložba će donijeti malu tvornicu sirovog filma, zatim će početnik prisustvovati snimanju malih i sasvim velikih scena, da se na koncu uputi u umjetnost operaterova, da prati razvijanje i kopiranje filma i da ga vidi i na platnu. Ovako široko zasnovana izložba, na čijem se terenu već dižu ogromne tribine za gledaoce snimanja, morala je da pokrene sve latentne teoretske snage u filmskoj industriji i njenoj štampi. Naklanjanju u raznim vrstama filma, o prednostima t. zv. komornog ili opet o zadacima historičkog filma, nema ni kraja ni konca.

Stvar je u ovome: Njemci se s pravom smatraju dosad nenađenim stručnjacima za historički film, pa ga stoga ne bi rado da napuste i baš uvijek u vrijeme, kada je štampa apodiktički ustvrdila, da je vrijeme historičkog filma konačno prošlo, izašao je jedan od otaca historije u filmu, Richard Oswald sa filmom „Karlos i Elizabeta“, a Manfred Noa sa „Helenom“. Jedan dio njemačkih režisera i

"Turcaret" od Le Sage-a na beogradskoj pozornici, izvodjen po učnicima Glumačke Škole. Karikature g. St. Beložanskog: Leposava Dugalić u ulozi gdje Turcaret, Branko Tatić u ulozi Fierce-s; Dušan Ilić u ulozi Roffie-a

"Tirkare" od Le Saka na beogradskoj pozornici, izveden od učenika glumачke škole. Karikature g. St. Beložanskog: Leposava Dugalić u ulozi gdje Tirkare, Branko Tatić u ulozi Fierce-s; Dušan Ilić u ulozi Roffie-a.

Naši mlađi: 1. Daroviti bariton Vasilije Zarić priredio je nedavno svoj koncert sa uspjehom. Za neki dan putuje u Milano radi vršenja studija. — 2. Mata Milošević, mladi član beogradske Dramе, gostovao je sa uspjehom u komadu "Tirkare" igranom po beogradskoj Glumачkoj školi.

Naši mlađi: 1. Talentirani bariton Vasilije Zarić priredio je nedavno svoj koncert sa uspjehom. Za neki dan putuje u Milano radi vršenja studija. — 2. Mata Milošević, mladi član beogradske Dramе, gostovao je sa uspjehom u komadu "Tirkare" igranom po beogradskoj Glumачkoj školi.

Naši mlađi: 1. Daroviti bariton Vasilije Zarić priredio je nedavno je nedavno svoj koncert sa uspjehom. Ovih dana putuje u Milano, da zavrши studije. — 2) Mata Milošević, mladi član beogradske Dramе, gostovao je sa uspjehom u komadu "Tirkare",igranom od beogradskog glumачkog škole.

drugih stručnjaka drži, da je vrijeme filmova u kostimu prošlo, da je publika sita i biedermeiera i empire-a, i uslijed toga bacaju, ne uvažujući posebno mjesto historičkog filma, i njega u istu vreću sa kostim-filmom uopće. Ali čudno je, kako ti filmski stručnjaci, koji si utvaraju, da nema pametnijeg čoveka od njih, u stvari ipak ne poznavaju publiku. Ili iznimke samo potvrđuju prayilo? Jer staro-berlinski komad „Mein Leopold“, koji dočarava na platnu specijalnu atmosferu biedermeiera u Berlinu, koji se u mnogo čemu razlikovao od onog bečkog, doživio je u Ufa-Palastu upravo nevjerotatan uspjeh. I zaključno može o ovom pitanju da se kaže, da dobar kostim-film, a dobar historički film pogotovo, nipošto nije izgubio svaki interes za kinematografsku publiku, dok loš film ove vrsti, koji se pojavio u vanredno mnogim egzemplarima i koji po mom mišljenju nosi isključivu krivnju za ono nerazumno osudjivanje kostim-filma uopće, naravno ne vrijedi ništa, isto kao niti loš film one suprotne vrsti.

Ta diametalno suprotna vrst je tako zvani komorni film. Komorni Film to znači: malo osoba, po mogućnosti dogadjaji iz običnog, svakidašnjeg života, čedna inscenacija, manjak velikih gradnja i masa statista. Već ove glavne karakteristike jasno ističu, da je za stvaranje komornog filma prije svega potreban režiser, velike umjetničke institucije i suptilne osjećajnosti, jer tu se traži postizavanje neizbrisivog efekta najštedljivijim sredstvima. Svi pokušaji „velikih“ režisera na polju intimnog — komornog filma, propali su prema očekivanju i samo jedno ime svijetli kao iznimka, ime, koje se uopće ne da usporediti sa drugim imenima u filmskoj umjetnosti, ime najvećega genija na tom polju, ime Ernsta Lubitscha. Lubitsch je počeo s komedijom, svjetski glas Ossi Oswalde njegovo je delo, „Princeza Ostrica“ i „Lutka“ još i danas znače uzor veselje igre i samo je Lubitsch sam mogao da nadmaši svoju „Lutku“. Dodjoše amerikanci i osnovaše u doba inflacije veliku tvrtku „Efun“ i naravno po starom američkom uzoru, pokupiše sve najbolje sile i medju njima i Lubitscha. Kod ove je tvornice Lubitsch postao neosporno prvim režiserom historičkog filma (Madame Dubarry, Faraonova žena), da konačno dokaze, da je i na polju zabavnog kostim-filma prilično nedokučiv (Plamen). Tonda je američko društvo likvidiralo, ali Lubitscha i Polu Negri odnesoše sobom na drugu stranu oceana. No Lubitsch nije ostao kod svoje tvornice, nego je stupio u ekskluzivno društvo „United Artists“ (Picford, Fairbanks, Chaplin, Griffith) i svršio „Rositu“ sa Mary Pickfordovom u glavnoj ulozi. Taj film nije značio nikakav napredak, samo je ponovno dokazao Lubitschevu virtuoznost u izradjivanju detalja. Ali zato je njegov naredni film, koji je režirao za račun Warner Brothers, pokazao da Lubitsch i u komornom filmu znači klasu za sebe. Radi se o komediji „The Marriage Circle“ (Bračno Kolo), u kojem je Lubitsch — i za to ga i spominjem ovde medju umetnicima nemačkoga filma — ostao potpuno Evropljanin, primivši od Amerike, jedino savršenu egzaktnost u postavljanju i najnevažnijih tipova. „The Marriage Circle“ dešava se u Beču, imade svega pet

uloga, za koje si Lubitsch nije angažovao velike starove, i predstavljala apsolutno najbolju, najfiniju komediju, koja je ikada osvanula na platnu. Jedan je berlinski kritik rekao, da autor ove komedije, koja je kao kazališni komad prešla gotovo sve evropske pozornice, ni u bečkom Burgteatru nije mogao viditi tako dobру interpretaciju svoga komada, kao što je ova Lubitscheva. Taj uspjeh jednog intimnog filma mnogo je doprineo jačanju pozicije stranke protiv velikog historijskog filma. Uslijed kolosalnog uspjeha, što ga ovaj film imao u Berlinu, učestale su objave ovakovih filmova, ali za čudo oni su istina „Komorni“, ali nijedan nije komedija, sve same tragične stvari. No videćemo, možda će se naći i koji režiser, koji će nam servirati film komediju. Jer Ossi Oswalda, koja je na to najviše pozvana, bavi se t. zv. velikom komedijom, u kojoj luksuzna inscenacija igra važnu ulogu.

Od dosadašnjih, novijih filmova intimne kategorije treba spomenuti „Die Strasse“ (Režija: Karl Grune, jedan od novih ljudi), za koji film jugoslavenski stručnjaci vele, da nije za našu publiku, i radi toga ga nije niko kupio za Jugoslaviju. Moje je mišljenje, da bi „Ulica“ u nas doživela isti uspjeh, koji joj je bio sudjen u drugim zemljama. Radi se ukratko o ovome: Neki činovnik, čovjek prosječan (Eugen Kloepfer) jedne noći pobegne iz svog uskog stana, van u grad, na ulicu. I tu doživljava mnogo što šta sa jednom bludnicom (Anid Egede Nisen), pred zoru ga čak optužuju radi umorstva, ali njegova nedužnost je skoro dokazana i on se razočaran, jadan vraća kući, gde mu žena šutke i bez žučnih pogleda donosi čorbu od sinoć! — Slična je radnja u „Silvestaru“ (Režija Lupn Pick), koja djeluje kontrastom silvestarskog života na ulici i obiteljske tradicije u uskoj dvojnišnoj sobi: mati i žena se bore za čoveka i u svom jadu muškarac ne zna drugog izlaza osim vješanja. Ovako suptilne teme naravno uvek traže publiku profinjena ukusa i kritičke snage, što se o našoj publici baš ne može tvrditi. I tako ni „Silvester“ neće doći pred našu publiku. Ali ima nade, da se to neće dogoditi sa najnovijim Grune-Filmom „Arabella, roman jednoga konja“, koji ostavlja tako intenzivan utisak, kao rijetko koje umjetničko djelo. S interesom smijemo da očekujemo tek objavljeni četvrti film istoga režisera „Komedijaši“, čiji je manuskript napisao Felix Salten, a glavnu ulogu glumi Lija de Putti.

Paul Czimer, takodjer jedan od mlađih, uveo se filmom „Nju“, koji se može nazvati prototipom „Komornoga Filma.“ Nisam spomenuo neuspjele pokušaje u ovom smjeru, a od najnovijih uspjeha filmova spominjem još „Michael“ po Hermannu Bangu (Režija: Carl Th. Dreyer), „Der letzte Mann sa Janningsom, čiji je rukopis od Carla Mayera, autora Dra. Cahgaria (Režija: F. W. Murnau, reditelj filmova „Nosferatu“ i „Phantom“) te konačno „Kabinet voštanih figura“ (režija: slikar Paul Leni), iz kojeg spominjem ove uloge: Harun al Rašid: Emil Jannings, Jack Raspar: Werner Kraus, Ivan Grozni: Conrad Veidt. Od novo objavljenih stvari zaslужuje najveći interes

Umjetnici maske: U Astoria-kazalištu u New-Yorku bila je utakmica među glumcima da se bez ikakovih pomagala rezvizite lice toliko preobrazi, da se umjetnik ne može prepoznati. Prvu nagradu u tome „maskiranju jedno izrazom lica“ dobili su engleski komičari Francis Mahoney (lijevo) i Joe Spree.

Мајстори маске: У Асторија-позоришту у Њујорку била је утакмица међу глумцима, да се без никаквих помагала лице толико преобрази, да се уметник не може познати. Прву награду у томе „маскирању, најразом лица“ добили су комичари Фр. Мајни (лево) и Џо Спред.

Znamenita ruska filmska umjetnica Natalija Krovankova i Josip Runić u najnovijem filmu „Pjani Karneval“.

Чувена руска филмска уметница Наталја Крованкова и Јосип Рунић у најновијем филму „Пјани Карнавал“.

novo djelo autora „Dra. Mabuse“ i „Nibelunga“, Fritz Lauga i njegove žene Theje von Harbon, po naslovu „Metropolis“.

I tako borba izmedju dvaju smjerova filmske umjetnosti neprestano teče dalje i glasnije. Prigodom filmske izložbe u proljeću imaće da kaže poslednju o stajalištu same publike, čiji poznavaoци danas zaступaju medju sobom najoprečnija mišljenja.

Eugen Šarin.

O kazališnom komadu

Svakodnevno je pitanje: kakav mora biti kazališni komad, i u cemu je razlika izmedju literature i dramaturgije. Da je gledalac gluplji od čitaoca, što se tiče primanja smisla samih rečenica, o tome nas uvjerava činjenica, da čitalac može čitati u kakovom on tempu hoće, on može da ponovi ono što ne razumije, može da ostavi knjigu do sutra i nadi na svježinu jutra. Gledaocu pak svi su uslovi primanja teksta natureni sa školskom surovošću. Rezultat — čuli i razumjeli su sve samo prvi učenici, koje ne smeta pjevanje ptica iza prozora u vrijeme predavanja.

Ja preporučam monodramu... Ako je i ne primimo u cijelosti, treba ipak dozvoliti da vidjeno prevaže slušano, (u smislu interesa), naravno u koliko se slušano ne odnosi na muziku, svejedno vokalnu ili instrumentalnu. Sjetimo se najvećih dramatičara Sofokla, Plauta, Šekspira, Moliera, Lope de Vega, Calderona — to su bili pravi, istiniti majstori teatra, nedjeljivi od scene kao mati od djeće sobe.

A šta je današnji dramatičar? On nije ni zanatlija makar da je slučajno i najveći pjesnik sadašnjosti.

Prije sto godina opazio je C. T. A. Hofman: „pisci i kompozitori neiraju u današnje vrijeme značenja u kazalištu, na njih se gleda većim dijelom samo, kao na radnike, zahvaljujući kojima predstava, uključivši sjajne dekoracije i raskošne kostime, može da se daje“.

Jao, to je bilo prije sto godina. Danas, privlači kinematograf mase zato, što makar i šablonski, makar i loše, ipak zadovoljuje potrebu publike u čisto teatralnoj t. j. vidjenoj predstavi.

U smislu teatra shvaćenog kao „gledalište“ t. j. u smislu čisto scenskog interesa, kinematograf je više od teatra Ibsena, d'Annunzija ili Hugo von Hofmanstala, koji su kraj sveg svog talenta, kadkada nepodnosivi radi svojih pogriješaka protiv scenizma.

Teatar je u odnosu svojih umjetničkih sredstava, uključivši u njihov broj, scensko slikarstvo, arhitekturu, muziku, svjetlo, koreografiju, plastiku, nakit i riječ sa svojim ritmom, nastrojenjem i muzikom, postao jako složen i m. kako u smislu aritmetičkom tako i tehničkom. Skraćenje ovih sredstava je neoprostiva pogreška u žednim očima gledaoca. Znati služiti se tim sredstvima je takova umjetnost kao n. pr. složiti partituru za orkestar. Pisati za simfonijski orkestar ne poznavajući do temelja sve instrumente i sve ono što se može iz njih izvući je — ludost!

Savremeni dramatičar piše „partituru“ ne poznavajući ni instrumenata ni orkestra, i to je razlog propasti savremene drame.

Riječ u kazališnom komadu igra služeću ulogu (materijal za glumca). Kao publika mi više slušamo očima nego ušima.

Ergo, — ne smije dominirati literatura na sceni, nego mora dati mjesto samostalnoj umjetnosti, umjetnosti teatra!

Zapamtite o vi novajlje, — dramatičari!

Reči: „komad je dobar, literaran“ isto je što reći za ples: „dobr je, divni kostimi“.

Drama može biti davana bez riječi, (pantomima) a ples bez kostima. Do čega ja vodim?

Do toga, da autor kazališnog komada mora biti samo iskusni scenski radnik, i da literatura i dramaturgija imaju toliko zajedno kao n. pr. slikarstvo i dramaturgija ili muzika i dramaturgija t. j. među njima je odnos dijela prema cjelini. N. Jevrejinov.

Bilješke

VACLAV RUNKAS.

U ovom broju Comoedie donosimo fotografiju g. Vaclava Runkasa, arhivara opere zagrebačkog Narodnog Kazališta. G. Runkas, nakon što je od svoje rane mladosti djelovao kao muzičar u raznim gradovima Evrope, kao Pragu, Brnu, Petrogradu, Beču, Ljubljani i t. d., angažovan je od godine 1911. kao prvi pozaučista u orkestru zagrebačkog kazališta. Godine 1917. povjerenog mu je mjesto arhivara opere, koju dužnost on vrši do današnjeg dana. Svatko, tko je imao bilo kakvoga posla u kazalištu s operom, morao je doći u kontakt s njim, i mogao se je uvjeriti o velikom, važnom i predanom njegovom radu. G. Runkas je jedan od najmarljivijih i najzdušnijih članova zagrebačkog teatra. On u njemu proboravi gotovo čitav dan, nikada umoran ili bez posla, a uvijek pun dobre volje i iskrene ljubavi za ovaj institut. U slučaju da bilo tko u orkestru oboli, g. Runkas je smjesta na njegovom mjestu, jer on osim pozaučne odlično pozna kontrabas i gotovo sve limene puhalacke instrumente. Svojoj silnoj taktičnosti, spremnosti i uslužnosti zahvaljuje svoju veliku popularnost, koju ima medju svima članovima bez razlike. Normalan rad i stabilnost jednog velikog i komplikiranog instituta, kao što je teatar, zahtijeva na ovakvim istaknutim mjestima čovjeka, koji je na svome mjestu od glave do pete. A g. Vaclav Runkas je to u punome smislu riječi, te zagrebačka opera može s njime punim pravom biti ponosna.

Dragoljub Gošić, koji je na beogradskoj pozornici alternirao sa Dobricom Milutinovićem, sa uspjehom, u naslovnoj ulozi u Čehovije-
vom „Ivanovu“

— Фото „Венус“, Београд. —

Драгољуб Гошић, који је на београдској позорници у дуплој подели са Добрим Милутиновићем играо са успехом насловну улогу у Чеховљевом „Иванову“

Одговорни уредник Никола Трајковић. Власник „Илустрација“ Београд-Загреб. Годишња претплата 180 динара; полугодишња 90 динара; тромесечна 45 динара. Претплата се шаље у Београд, Космајска улица, 22. „Макарије“ А. Д. Земун. — Odgovorni urednik Nikola Trajković. Vlasnik „Ilustracija“ Beograd-Zagreb. Godišnja pretplata 180 dinara; polugodišnja 90 dinara; trimesečna 45 dinara. Preplata se šalje u Beograd, Kosmajská ulica 22. „Makarije“ A. D. Zemun.